

DAGENS FRÅGOR

**Statlig metall-
bankrutt i Finland.** År 1951 skulle allmänheten i Finland beredas för-
månen att se, huru den statsägda och statsdrivna
metallindustrin skulle låta sin i knopp slutna blomning mogna till
vinstgivande fägring. I förhistorien ingår ett kapitel, börjande på
1930-talet, då agraren Juho Niukkanen satt som försvarsminister och
energiskt förde fram tanken på staten som ägare av krigsindustriella
företag, trots att flera enskilda industrier förklarade sig beredda att
göra allt i syfte att lösa denna del av beredskapen, i den mån det kunde
göras inom landets gränser. Sedan kom kriget och det visade sig
att alla resurser måste tagas i anspråk. Att de statliga företagen gingo
med förlust klagade ingen över då. Efter kriget kom skadestånds-
perioden, när de statsindustriella anläggningarna inte heller kunde
redovisa några vinster. Men år 1951 skulle det bli annat av. Social-
demokraterna, kommunisterna och agrarerna genomdrev att statens
alla metallfabriker, liggande på olika håll i landet, sammanfördes till
ett enda centralt dirigerat storföretag, som fick namnet Valmet (en för-
kortning av det finska namnet »Valtion Metallitehtaat», på svenska
Statens Metallfabriker). Det skulle bli konsolidering, samordning och
rationalisering under övervakning av ett politiskt sammansatt för-
valtningsråd, i vilket bland andra partikoryföer även två partisekre-
terare befunno sig.

De lyckliga resultaten läto emellertid vänta på sig. Det visade sig
nödvändigt med statsbidrag, dels från Finlands Bank, dels av budget-
medel. År 1952 måste aktiekapitalet höjas med en miljard mark; hälft-
en av den summan bestreds med skatter. I tilläggsbudgeten för 1953
fanns ett lån åt Valmet på en halv miljard mark med tvenne friår.
Den lindring, som lånen och skattebidragsmedlen skulle ge, var dock
icke tillräcklig. Hösten 1953 uppgav företagens ledning, att förlusterna
skulle stiga till 880 miljoner mark; skadeståndsperioden hade upphört
i september 1952. Man kalkylerade med att förlusterna snart skulle
vara uppe vid 2 000 miljoner mark. I detta läge övervägde bolagets
förvaltningsråd en plan att avskilja vissa branscher från huvudföre-
taget. De mest förlustbringande grenarna voro nämligen skeppsvar-
ven i Helsingfors och i Pansio invid Åbo. Regeringen Kekkonen fann
i detta läge det påkallat, efter det massor av deputationer och möten
varit i rörelse, att tillsätta en parlamentarisk undersökningskommis-
sion. Dess syfte skulle vara att utarbeta förslag, ägnade att sanera
driften och göra de statliga metallfabrikerna ekonomiskt bärkraftiga.

I slutet av januari 1954 fick denna kommittés betänkande publicitet.
Någon enighet hade man icke uppnått. Kommunisterna och social-
demokraterna föreslogo, att Valmets skuld till staten, represente-
rande 3 800 miljoner mark, skulle avskrivas — den skulle betraktas

såsom endast »nominell» — och dessutom skulle staten ge företaget en ny kapitalinjektion på 2 000 miljoner mark. De borgerliga medlemmarna av kommittén reserverade sig mot skuldavskrivningen och dessutom fanns det olika meningar om operationen att avskilja de förlustbringande varven från koncernen. Att dessa 2 000 miljoner inom överskådlig tid skulle kunna återbetalas lär väl ingen ha trott. Summan av det nöje, som statens metallfabriker under ett fåtal år berett nationen, utgör i penningar inemot 6 000 miljoner mark. Vem som förtjänat på affären? Givetvis ryssarna. Valmet har helt enkelt sålt sina varor till Sovjetunionen till priser, som understigit koncernens egna produktionskostnader.

Det ovan nämnda betänkandet framkallade utan tvivel en viss förstämning i det socialdemokratiska lägret. Där förklarade man att det dåliga resultatet var en följd av Valmets alltför trånga finansieringsbas. En av orsakerna sades också vara, att den privata metallindustrin och de enskilda skeppsvarven snappat åt sig de bästa beställningarna, medan Valmet fått nöja sig med de sämre! Allom bekant är att de privata företagen, i synnerhet varven, klarat sig rätt väl och inte behövt permanenta och ständigt stigande understöd av staten. Skulle i ett enskilt företag några sådana förluster ha redovisats som Valmet företett, så skulle man knappast ha kunnat undvika konkurs och försäljning av de hopplöst oräntabla anläggningarna. Men för vissa element är statsdriften helig, den är sitt eget ändamål och berättigar sig själv endast genom att vara till. Och så har man givetvis den eviga synpunkten om arbetslösheten, som skulle uppstå, ifall den statliga metallindustrin till alla delar skulle skötas affärsmässigt. I vissa socialdemokratiska organ har man också mött synpunkten att privatkapitalismen är ute på jakt efter de socialiserade firmorna och att man står inför en borgerlig offensiv mot staten som företagsägare.

Klarast har denna synpunkt formulerats i de kommunistiska tidningarna, som dessutom ökat sin argumentsamling genom påståendet, att hela aktionen egentligen är riktad mot Finlands handel med Ryssland och med öststaterna över huvud taget. Då den borgerliga sakkunskapen vill slopa den förlustbringande statliga varvsindustrin, så vill den i själva verket omöjliggöra Finlands handel med Sovjetunionen. Redan den 17 november 1953 avslöjade den ryska tidningen »Trud», att den minskning av handeln med Ryssland, som reaktionen i Finland eftersträvar, har tillkommit »på order av amerikanska finanskretsar, som inta en fientlig hållning till handeln mellan Sovjetunionen och Finland och med oblida ögon se en utvidgning av Finlands metallindustri». Att Valmets leveranser till Sovjet varit förlustbringande kan ingen dock på allvar bestrida. Huru detta faktum skall förenas med den av kommunisterna oupphörligt predikade trossatsen om östhandelns lyckliga lönsamhet hör till de gåtor, som en borgerlig hjärna inte kan lösa.

I varje fall har affären Valmet för den borgerliga delen av Finlands folk ånyo avslöjat de svagheter, som vidlåda staten som industriell företagare. En förträfflig strålkastare är det förslag, som gjorts och allaredan tillämpats, att bereda Valmet en monopolställ-

Dagens frågor

ning, tryggad av importrestriktioner och licenser. Denna monopolställning skulle givetvis kunna bevaras endast i förhållande till förbrukningen inom landet. Finlands möjligheter att göra sig gällande på de utländska marknaderna ökas ju inte av ett dylikt monopol. För socialdemokraterna har Valmet blivit ett exempel på, huru storkapitalismen spinner sitt intrignät kring den livsdugliga statsindustrin! För kommunisterna åter har fallet blivit ett nytt bevis för riktigheten av den under inemot tio år förkunnade läran om dollarimperialismen såsom Finlands enda verkliga fiende.